

ГОД. XXIII.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 40.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О РЕДИТЕЉУ.

Задатак је редитељев, да се сваки комад прикаже на позорници онако, као што га је замислио писац.

Редитељ мора добро знати особине сваког комада, особину сваке улоге, способност сваког глумца, да би све то једно с другим могао довести у склад.

Редитељ се мора о свему старати. Најмања ситница доприноси, да се постигне уметнички успех на позорници.

Редитељ мора бити творац, уметник, мора имати финог укуса. Он увек мора имати пред очима и позоришно дело и глумачке снаге и позорницу. Он ваља да се стара о верном приказу комада, о свакој декорацији, о намештају, о оделу, али то не значи толико, да он мора све сам радити, него само упућивати друге како да раде. Он мора пазити, да се све тако удеси, како би и дело на позорници и игра глумаца била увек у лепој хармонији.

Редитељ треба да набави себи ауторитета, ал' не оног капларског, него правог ауторитета, који се набавља изображењем, укусом, способношћу, тактом и умењем.

Ауторитет се набавља учтивошћу, љубазношћу, пријатељском предусретљивошћу, а не строгом војничком командом.

Глумци нису прости војници. Они имају живаца, и морају их имати, јер они пости завају успех на позорници баш помоћу својих живаца, а те не ваља непрестано дражити више пута неумесним примедбама које убијају добру вољу у глумца, а без добре воље нема ни добре игре.

Редитељ не сме мислити о себи, да је кашиком појео сву глумачку мудрост, и то за то, што може и он као човек да греши,

и што мора водити рачуна и о томе, како треба који глумац да искаже своје осећаје, своје мисли, и каквим начином.

Што приличи редитељу, не приличи ком другом глумцу: сваки глумац има свој начин, којим исказује своје мисли и осећаје.

Сваки глумац мора на свој начин рећи, што га заноси, што му тишти душу. Не сме мајмунисати редитеља.

Редитељ мора собом на чисто бити, како треба који глумал да прикаже своју улогу, да би га могао при пробама поправити.

Први му је посао, дакле, да пронађе тежиште сваком карактеру, који ваља приказати, да потражи и да нађе побуде за радњу му.

Кад нађе контуре карактера онда му ваља тражити боје, па да индивидуалише оштите прете.

Кад редитељ то утврди, онда му је посао, да изводи поједине призоре.

Ту је прво питање: од каква је значаја која особа по целину и од каква по поједине призоре, у којима се појављује.

Према том значају ваља на позорницу извести сваку особу.

У том правцу греши већина редитеља.

Ако је која особа у комаду само споредна, мора се с њом поступати као с стафажом на каквој слици.

Као што живописац греши, кад на слици, која је пуна различитих особа, споредне особе изведе лепше него главне, или ако оне, које стоје у засенку, прта истим јаким бојама, не пазећи на перспективу: исто тако греши и редитељ, који не уме да упути глумца, да за своју улогу нађе пер-

спективну радњу, која приличи улози у оквиру целине:

Ако која особа стоји у јаснијој светлости, она мора разговетније, енергичније искочити. Појави ли се у ком другом призору друга каква особа од већег значаја: прва мора по себи мало уступити, њен

приказивач мора боје ублажити, са цртањем дискретније поступати.

Тиме се не ће ни мало умањити редитељева радња; на против врлина радње му баш је у томе, што упућује глумца, какав значај припада овој или оној особи у сваком поједином призору.

(Свршиће се)

И С Т И Ђ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Сестре“, драма у 3 чина, написао Евгеније Кумичић, приказана 9. јула 1898.)

Евгеније Кумичић један је од бОљих хрватских приповедача. Он је отпочео своју литерарну каријеру под заставом веризма. Али до скора се осведочио, да под том заставом не може стећи ловорике, па се дао на писање приповедака из приморског живота. На том пољу је успео, те је стекао глас једнога од најбољих хрватских приповедача. Године 1889. издала је хрватска „Матица“ његову приповест „Теодору“, која је стекла оште признање. Осокољен тим успехом, покушао је, да исти предмет драматски обради, те је написао драму „Сестре“.

У „Вијеницу“ од год. 1890. изашла је критика те драме, критика, која је признала Кумичићу, да у њега има талента за писање драма, али његов драмски првенац проглашен је делом, које као драма није успела. Нарочито му приговорише, да се огрешио о темељно правило естетике, јер је главним носиоцем драмске радње учинио злочинца, преступника свих десет божјих заповести, какав по правилима естетике никада не може бити protagonистом добре драме. Кумичић је послушао критику, те је своју драму прерадио. Ове године у месецу марта приказана је његова драма у Загребу у посве другом облику, и то, жалибоже, у горем, под насловом: „Послови“. Место у три чина, писац је драмску радњу распрео у четири чина, имена су изменењена, а protagonista Ернест приказан је као човек, који је злочинцем од нужде и више несретник и болестан човек, него ли злочинац. Критика је „Послове“ још више осудила него „Сестре“. Управа нашег позоришта је добро учинила, што је Кумичићеву драму дала изнети у првобитном облику.

Сва остала лица, осим protagoniste, лепо су карактерисана, нарочито је писцу пошло за руком приказати јачину сестринске љубави, што му је по свој прилици и намера била.

Вели се, да је писац у овој драми нацртао у главном лицу један истинити индивидуалитет, који је унесрећио једну одличну породицу, али је штета, што је то извео сувише веристички. Ипак се мора признати, да у тој драми има тако јаких драмских момената, тако драмски потресних призори, које је вредно гледати. Свакако је управа добро учинила, да нам је дала прилику, да видимо један домаћи комад веристичког смра.

Приказу не бих знао ништа битно приговорити. Г. Тодосић приказао је Ернеста у свим манифестацијама његова одвратна индивидуалитета сасвим добро, али нарочито је успео на крају, где је приказао очај тога ниткова, када га хтедоние узапти. Гђа Марковићка и гђа Бакаловићка интерпретирале су управо изврено улогу сестара, баш као и г. Лукић улогу несретног оца и г. Спасић улогу капетана Нике. Тако исто били су на свом месту г. Николић, као искрени и поштен пријатељ Артура Маријнова и г. Бакаловић, као злочићац зидар Бруно Малтон, а не бих знао ништа приговорити ни приказивачима споредних улога.

J. Хр.

Ради објашњења.

Бојим се да ови редови, који се тичу критике на моју драму „Прибислав и Божана“, коју је оцењивао мој добри пријатељ г. J. Хр., не буду схваћени као одбрана на замерке. То би ми било врло жао, јер би ме то показало у боји нескромна писца.

Ово писмо има намеру само да објасни не-

што, што би, можда, ублажило критичареву замерку, који се позива на Нахловскове анализе те не може никако да схвати, да може постојати случај такве двојне љубави у једне девојке, као што сам то изнео у поменутој драми.

Сама грађа у овој тачци није пук маџта, него се оснива на једној народној традицији и на једном реалном догађају, који сам лично посматрао.

На Космају, у округу Београдском, налазе се и данас три гроба, о којима народ прича да су гробови једне девојке и двојице младића, који су је волели, а које је она исто тако волела и друговала с њима, све докле је обојица не запросише. У томе часу она није била у стању да се реши, коме да се приволи, те најзад им сама предложи, да ће се узвити у врх Космаја, а они нека јој потеку па ко јој пре стигне за тога ће се и удати. Кад се узвила у врх Космаја потекоше јој оба момка, и како јој који стиже тако му и препуче срце те паде мртвак код њених ногу. А она кад их виде тако, приђе обојици, целива их и у очајању зграби нож те се прободе.

Ову успомену испричао је Вук у једном своме напису па је додао још: хоће ли се наћи српски Валтер Скот те опевати ово. На основу ове гатке испевао је 1868. г. Ј. Илијћ свој повећи спев „Пастири“, који се налази штампан и у „Задругиним“ издањима.

1886. г. имао сам прилике посматрати и у самој реалности еличан догађај, који ме је јако подсетио на ову већ опевану гатку. Мој, сада већ покојни друг, (дозволите ми да га не именујем) налазио се са још једним својим пријатељем у истим приликама према једној девојчици. И то девојче доживело је сву буру овакове дилеме да је најзад услед тога, тек што се удала за једнога од њих, и завршила трагично. И управо, тај догађај, који је моме пријатељу г. Ј. Хр. тако невероватан, покренуо ме је, да се користим оном народном причом и место на Космај или Београд да је пренесем међу Полабске Словене.

Тако је постао овај сиже, и он, поред свега тога што сам се трудио да му створим што фантастичнију и идеалнију форму, има своје реалне подлоге.

Умесна је примедба критичарева, да ово није историјска драма. Њу је тако обележио уредник „Отаџбине“, јер му се није свидeo мој

назив Историјска легенда. Међутим управа нашег позоришта преписујући дело из „Отаџбине“ узела је и онб обележје, које би валајло изменити у будуће.

Према томе држим не само да је оправдан и да постоји оваков психолошки створ, као што је девојка Божана, јер ако га нема у познавачу човечије душе, Шекспиру, на основу чијих драма Нахловски своје анализе пише, а оно ево га у народној успомени и у самој реалности о којој већ напоменух.

Друга је опет ствар јесам ли лично ја као посматрач и писац био у стању да то лепо израдим и обрадим. О томе немам права говорити, то је ствар оцењивача.

Драг. Ј. Илијћ.

ХРВАТСКО ЗЕМАЉСКО ПОЗОРИШТЕ.

(Нов управитељ хрватског земаљског позоришта у Загребу.) Као што јављају „Народне новине“ земаљска влада повела је била преговоре са Ивом плем. Хрељановићем у погледу примања управе хрватског земаљског позоришта. Ти преговори довршени су успехом, тако, да је Хрељановићу поверена управа хрватског народног позоришта на четири године дана. Хрељановић је већ стигао у Загреб, те ће већ ових дана примити позоришну управу, да се свим маром и свом љубављу ода новој дужности својој и да сврши за времена све припреме за нову позоришну сезону. Нови ће управитељ, као што то дознају „Нар. новине“, скоро објавити свој програм, из ког ће се јамачно јасно видети, да је дорастао своме задатку и да ће се хрватско земаљско позориште под његовом управом одржати на висини, на којој је до сад било.

ПОЗОРИШТЕ.

(Тантијема и хонорар за „Карлову тетку“). Енглески листови јављају, да је за десетак година, од како се „Карлова тетка“ приказује у Лондону, писац Тома Брандон добио у име тантијеме 200,000 форината, а глумац, који приказује лажну тетку, примио је у име хонорара 1,200,000 форината. Кад ли ће, Боже, тако у нас бити!

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

37. Представа.

У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ.

Ван претплате.

ПРЕ НАСТУПАЊА ОДМОРА ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ ПОСЛЕДЊА ПРЕДСТАВА.

У Новом Саду, у уторак 14. (26. јула) 1898.

ПРВИ ПУТ:

КРАЈИШКИЊА.

Слика из српског народног живота у 3 чина с певањем и играњем, написао Петар Крстосић, за позорницу удесио А. Хацић, музика од Х. Дубека. — Редитељ: Љукић.

О С О Б Е:

Жика Недељков	— — —	Ружић.	Ђука, сеоски пандур	— — —	Душановић.
Макра, жена му	— — —	М. Тодосићка.	Кузма („Бата“) слуга	Жике	
Станко, син му	— — —	Марковић.	Недељкова	— — —	Динић.
Ката Милићка, богата удовица	—	Љ. Димићка.	Мара	— — —	Д. Васиљевићка.
Јелена, кћи јој	— — —	Д. Туцаковићева.	Вукосава	— — —	З. Ђуришићева.
Тома Крајишић, спрома сељак			Љубица	сваке девојке	Љ. Душановићка.
из горње крајине	— — —	Тодосић.	Зорка	— — —	Д. Симићева.
Даница, кћи му	— — —	Д. Стефановићка.	Даница	— — —	М. Радошевићева
Марко Војводић, кнез у селу	—	Николић.	Милан	сваки момци	Поповић.
Шера Маринков, сеоски кравар	—	Добриновић.	Ђорђе	— — —	Мицић.
Јуца, жена му	— — —	Д. Николићка.	Кум	— — —	Љукић.
Лазица, син му, пртерани ћак	—	Спасић.	Стари сват	— — —	Васиљевић.
Штефек, Загорац,	— — —	Бакаловић.	Девер	— — —	Рајковић.

Сељаци и сељанке, сватови, народ. — Догађа се у банатском селу, у данашње време. — Први чин: „Повратак из војске“. — Други чин: „Прекршај заклетве“. Промена: „Јабука.“ — Трећи чин: „Сватови“.

Управа српског народног позоришта сматра за своју милу дужност, да изрече своју најтоплију захвалност родољубивој српској публици новосадској, која је обилатом посетом позоришних представа, у пркос тешким временима, и на делу сјајно засведочила, да јој заиста на срцу лежи опстанак и напредак нашег народног позоришта, те најнародније просветне установе наше.

Улазнице могу се добити у књижарници Браће М. Поповића од 8—12 сахата пре подне, и од 3—6 после подне и у вече у позоришту на каси.

Почетак тачно у 8 сахата у вече.